

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE PRÁVNICKÁ FAKULTA

KATEDRA TRESTNÍHO PRÁVA

POSUDEK VEDOUCÍHO PRÁCE

Téma práce : Alternativy nepodmíněného trestu odnětí svobody
Autor : Irene Sheila Geaney
Vedoucí diplomové práce: JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
Oponent : JUDr. Jiří Říha, Ph.D.
Rozsah práce: 90 stran vlastního textu
Datum odevzdání práce: 15. 10. 2013

1. Celková charakteristika tématu:

Předložená práce se zabývá jedním z nevýznamnějších a trvale aktuálních trestněprávních témat. Nepodmíněný trest odnětí svobody bude mít sice i nadále nezastupitelnou punitivní a preventivní úlohu (již tím, že výrazně omezuje příležitosti odsouzeného páchat další trestnou činnost po dobu uvěznění), zároveň si však odborná i širší veřejnost stále zřetelněji uvědomuje negativa s výkonem tohoto trestu spojená. Od konce 19. století patří otázka alternativ nepodmíněného trestu v rámci trestního práva a trestní politiky k celosvětově k nejčastěji diskutovaným. Nesmí být přehlíženo, že hlavním důvodem zavedení postupně se rozšiřujícího katalogu alternativních trestů nebyl jen vysoký počet vězňů ve věznicích a náklady s tím spojené (jak bývá v rámci neoliberálního diskurzu často zdůrazňováno), ale především snaha o humanizaci trestů a účinnější výchovné působení na odsouzené (zejména oproti krátkodobým trestům odnětí svobody).

Je dále vhodné připomenout, že jako „alternativy k nepodmíněnému trestu“ bývají někdy ne zcela správně vnímány také procesní odklony a některé další instituty typu upuštění od potrestání. Autorka se zcela správně drží užšího pojetí, kdy se zabývá významem a druhy alternativních trestů, včetně podmíněného odsouzení.

2. Náročnost tématu:

Z mnohaletých zkušeností katedry trestního práva vyplývá, že zvolené téma představuje velmi obtížný diplomní úkol i ve zcela rudimentálním pojetí, kdy se autor věnuje výhradně účinné právní úpravě v ČR. Příčinou této obtížnosti je zejména složité propojení hmotněprávních a procesních otázek, dále rozmanitost a mnohdy velmi komplikovaná konstrukce jednotlivých druhů trestů a jejich vztahů navzájem. Diplomantům bez praktických zkušeností v oboru trestního práva činí obtíže pochopit postup při ukládání alternativních trestů; ne vždy je diplomant s to zahrnout do svých úvah četné novelizace, které činí starší literární prameny obsoletními. Ke zvládnutí diplomního úkolu je dále nezbytná alespoň základní orientace v kriminologii a penologii, což vzhledem k omezenému rozsahu výuky těchto oborů na PFUK nebývá u kandidátů pravidlem. Otázkou sui generis je schopnost diplomanta shromáždit a interpretovat statistická data.

Autorka předložené práce čelila velmi zdatně všem uvedeným úskalím a navíc téma pojala mnohem širše, než je obvyklé, neboť provádí i rozsáhlá srovnání se situací v zahraničí. Zcela ojedinělý komparativní záběr práce je třeba vysoce ocenit bez ohledu na to, že autorka jako Irka

je rodilou mluvčí angličtiny s rozsáhlými kontakty v anglofonních zemích, a tudíž je pro ni vyhledávání a zpracování cizích pramenů poněkud usnadněno (oproti jiným diplomantům). Autorka si studiem cizí literatury osvojila rovněž velmi zajímavé poznatky právněhistorického rázu.

3. Hodnocení práce po stránce obsahové:

- Předložená práce má poněkud atypickou, leč dostatečně přehlednou a logickou strukturu. Autorka postupuje od nejobecnějších otázek tak, že nejprve stručně pojednává o pojmu a účelu, resp. funkci trestu. V samostatném oddíle autorka srozumitelně vymezuje pojem tzv. restorativní justice. Správné pochopení tohoto trestního přístupu je patrné i z četných kritických argumentů, jež autorka s odkazem na (zejména zahraniční) odbornou literaturu uvádí. Lze namítat, že otázky restorativní justice souvisí s alternativními tresty jen volně. Teprve po tomto širším teoretickém exposé autorka přechází k vlastní problematice systému trestů. Výklad začíná velmi zdařilým shrnutím negativ nepodmíněného trestu odnětí svobody. Diplomantka uvádí všechny zásadní, v kriminologické a trestněprávní literatuře často opakované argumenty; uvádí rovněž zajímavé statistické údaje ohledně vězeňských populací v různých státech. Za velmi zdařilé považuji shrnutí trestněpolitické diskuse během 20. století; diplomantka velmi čtivým způsobem vylíčila vývoj názorů na využití alternativních trestních opatření zejména v anglosaském světě a poukázala na odlišnost mezi přístupem uplatňovaným v USA a v Evropě. Podrobně se věnuje relevantním dokumentům přijatým na půdě OSN (zejm. Tokijská pravidla) a Rady Evropy. Je velmi dobře schopna vyložit základní trendy trestněprávní politiky, pokud jde o alternativní tresty, včetně fenoménů typu „šokové probace“ a čtivým způsobem přibližuje spíše exotické zvláštnosti (např. tzv. boot campy pro mladistvé delikventy v USA). Na závěr všeobecného výkladu autorka zařadila zamyšlení nad systémem sankcí v českém trestním právu, kde mj. rozebírá základní principy, jež se při ukládání trestů uplatňují.
- Převážnou část diplomové práce tvoří kapitoly o jednotlivých alternativních trestech. Každá z kapitol je rozčleněna na čtyři oddíly. První oddíly jsou autorkou koncipovány jako širší „úvody do problematiky“ domácího vězení, obecně prospěšných prací, peněžitého trestu atd., které jsou založeny na poměrně obsáhlých právně srovnávacích, kriminologických a historických poznatcích, které autorka načerpala zejména ze zahraniční odborné literatury. Tyto kapitoly jsou velmi informativní a obstály by jako samostatné publicistické články. Těžištěm dílčích kapitol jsou výklady nynější hmotněprávní úpravy daného alternativního trestu a jeho výkonu (tzn. včetně procesních otázek) v České republice. Autorka zde prokazuje skutečné porozumění značně složité právní materii a dokáže ji srozumitelně a přehledně podat. Velmi důvtipně si všímá i nepříliš známých a opomíjených detailů a souvislostí. Za nejceněnější však považuji závěrečná hodnocení autorky, jež jsou obsažena v samostatných oddílech a zahrnují mnohdy velmi podnětné kritické připomínky a návrhy de lege ferenda. Je spíše nezvyklé, že diplomant získané poznatky dokáže recipovat způsobem, jako se to podařilo autorce předložené práce.
- Pokud jde např. o trest domácího vězení, autorka poukazuje mimo jiné na velmi široký okruh trestných činů, za něž lze tento alternativní trest uložit (všechny přečiny), což nepovažuje a priori za optimální. Autorka podává obratný výklad mechanismu přeměny trestu obecně prospěšných prací a nepodmíněného trestu odnětí svobody v trest domácího vězení od účinnosti novel č. 330/2011, resp. č. 390/2012 Sb., kde zejména kritizuje legislativně nedotažený vztah k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody: odsouzený, který žádá o přeměnu nepodmíněného trestu v domácí vězení, musí ve věznicí vykonat delší část trestu, než pokud žádá o podmíněné propuštění. Diplomantka s přílehlými argumenty pléduje za to, aby byl podobně jako v cizích úpravách jasně určen počet hodin na den, kdy se má dosouzený zdržovat ve svém obydlí. Autorka je důkladně seznámena s prováděcími předpisy i historií praktických nesnází, na něž narazilo zavedení tzv. elektronického

- monitorování odsouzených. Dosavadní neúspěch realizace elektronického sledování považuje diplomantka za zásadní problém.*
- *Velmi oceňuji, že autorka do svých úvah zahrnuje i fenomén tzv. net wideningu – faktického zpříšňování trestní represe v důsledku zavedení alternativních trestů, o němž se hojně pojednává v zahraniční literatuře.*
 - *Pečlivě a zajímavě je zpracována kapitola věnovaná podmíněnému odsouzení, jehož zvláštního postavení v rámci systému trestů si je autorka vědoma, přičemž pojednává také o otázkách probace. Českému čtenáři autorka odkrývá celou řadu často překvapivých reálií z angloamerické oblasti. Text věnovaný české právní úpravě je i zde velmi přehledný – nutno ocenit, že autorka dokáže vyzdvihnout to podstatné a vyhýbá se potenciálně rozvláčným výkladům notorií ad nauseam (běžný nešvar studentských prací). Výklad si i přes náročnost tématu zachovává dostatečný spád. Autorka kladně hodnotí zavedení podmíněného odsouzení s dohledem, jež je určeno pachatelům, kteří potřebují větší kontrolu nebo pomoc. Této kapitole lze vytknout snad jen až přílišné spoléhání na syntetická díla, učebnice a příručky a jisté přehlížení soudní judikatury, jež je právě v otázkách běhu zkušební doby podmíněného odsouzení, důvodů nařízení výkonu trestu odnětí svobody, podmínek osvědčení pachatele atd. zvláště bohatá. Řadu soudních rozhodnutí diplomantka oproti tomu vhodně cituje v rámci výkladu o trestu obecně prospěšných prací. I zde zaujme množství poznatků o situaci ve Velké Británii, v Irsku a v USA. Autorka se spíše kriticky vyjadřuje k mechanismu přeměny uvedeného trestu v nepodmíněný trest odnětí svobody a srovnává českou úpravu se situací ve Skotsku, jež dle autorky umožňuje více individuální přístup k pachateli. Autorka poukazuje na to, že v zahraničních úpravách se trest obecně prospěšných prací při porušení podmínek ze strany odsouzeného běžně ruší a ukládá se trest nový. Autorka oproti tomu kladně hodnotí možnost soudu ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti, resp. jej prodloužit dle § 65 odst. 3 TZ. Za podnětné považují také závěrečné části výkladu, jež autorka opírá o kriminologické studie zkoumající recidivu osob, jež vykonaly trest obecně prospěšných prací.*
 - *Za velmi dobrý považuji komparativní úvod kapitoly věnované peněžitému trestu, jenž se podobá encyklopedickému heslu nebo důkladně zpracovanému učebnicovému exkurzu. V dalším textu autorka kromě opět velmi zdařilého výkladu příslušných zákonných ustanovení uvádí též*
 - *celou řadu přílehlavých poznámek k aplikační praxi dle starého i nového trestního zákona. Autorka správně zdůrazňuje, že peněžitý trest nemá vždy charakter alternativního trestu, ale naopak se ukládá vedle trestu odnětí svobody. Z tohoto zjištění je autorka s to dovodit správné závěry, i pokud jde o výměru peněžitého trestu v těchto podstatně odlišných případech nebo o otázku tzv. náhradního trestu. Autorka rovněž chválí možnost vykonat peněžitý trest ve splátkách.*
 - *Diplomová práce obsahuje poměrně obsáhlý závěr, v němž autorka shrnuje své poznatky a argumenty. Opětovně zmiňuje zahraniční studie, jež se zabývají účinky alternativních trestů. Diplomantka hodnotí nynější českou právní úpravu jako dostatečnou, v zásadě odpovídající evropským standardům. Má za to, že škálu alternativních trestů není třeba rozšiřovat o další druhy, jako jsou např. víkendová vězení či semi-detence, která je uplatňována např. ve Švýcarsku. Autorka vyzdvihuje význam Probační a mediační služby. Velmi správné jsou i závěrečné úvahy diplomantky, v nichž podtrhuje hlavní smysl alternativních trestů, jenž nesmí být zastíněn ekonomickými zřeteli.*

3. Práce s literaturou/ formální náležitosti:

Autorka vycházela ze zcela nadstandardního množství pramenů a odborné literatury. Zaujme již široký okruh cizozemských právních předpisů, jež autorka s velkou pilí a pečlivostí vyhledala. Využila valnou část českých monografií a syntetických prací, jež se týkají zvoleného tématu. Kromě toho čerpala z množství časopiseckých článků českých i zahraničních. Pokud jde o angloamerické práce, jejich výběr ob stojí i při bližším zkoumání, neboť se jedná o kvalitní monografie a příručky, resp. články publikované v renomovaných periodikách. Autorka formálně správně i vědecky

korektně cituje literaturu i právní předpisy. Ve srovnání s jinými diplomovými pracemi vznikl poměrně rozsáhlý poznámkový aparát, aniž by však byl text přetížen odkazy a poznámkami pod čarou, jak se jindy děje. Je pravda, že autorka nezařadila do posuzované práce tabulky a grafy, ač dané téma k takovému postupu vyzývá. Autorka nicméně statistických dat využívá přímo v rámci své argumentace, což je dle mého názoru mnohem lepší, než pokud jsou uvedena toliko v grafických přílohách, bez uvedení konkrétních souvislostí, jak se běžně děje. Text má výtečnou jazykovou, úroveň, což zaslouží pochvalu již proto, že se ortografické a stylistické chyby v posledních letech v diplomových pracích objevují stále častěji. V případě autorky lze navíc poukázat na skutečnost, že se jedná o mladou ženu pocházející z jazykově smíšeného prostředí.

4. Celkové hodnocení: *Jde o po všech stránkách výjimečnou diplomovou práci. Nejedná se o pouhou kompilaci, ale o velmi zdařilou originální syntézu, jež na poměrně nevelkém prostoru poskytuje srozumitelný úvod do komplikovaného tématu. Autorce lze vytknout snad jen určité opomíjení práce se soudní judikaturou. Tu však nelze přehlížet množství aktuálních odborných děl, která se zvoleným tématem zabývají a zahrnují pochopitelně i judikaturu soudů. Diplomantovi nelze za takové situace vytýkat, že upřednostňuje díla právní nauky. Práce je informativní a čtivá zároveň a obsahuje četná velmi podnětná vlastní stanoviska a argumenty autorky. Po náležité úpravě by bylo možné vybrat části práce k uveřejnění v odborném časopise.*

5. Otázky k zodpovězení při obhajobě: *Navrhuji, aby diplomantka při ústní obhajobě pohovořila o tom, jak nahlíží na platnou právní úpravu domácího vězení a jaké případné změny de lege ferenda by považovala za adekvátní.*

6. Doporučení / nedoporučení práce k obhajobě. Doporučuji k obhajobě.

7. Navržený klasifikační stupeň: 1 (výborně)

V Praze dne 6. ledna 2014

JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.
vedoucí diplomové práce